

**Ziņojums Starptautiskajai Darba organizācijai par Valsts
darba inspekcijas 2013. gada darbības rezultātiem**

RĪGA

2014

Ievads

Darba inspekcija ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās valsts pārvaldes iestāde. Darba inspekcijas tiesisko statusu, funkciju, uzdevumus un darbības kārtību nosaka Valsts darba inspekcijas likums, kas stājās spēkā 2008. gada 10. jūlijā. Darba inspekcijas uzraudzībai un kontrolei ir pakļauti darba devēji, komersanti, to pilnvarotas personas un uzņēmumi, būvobjekti, tajā skaitā privātpersonai piederošie būvobjekti būvdarbu laikā, kā arī darba vietas un darba aprīkojums.

Darba inspekcijas darbības galvenais mērķis ir attīstīt tiesiski sakārtotu, drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi uzņēmumos, samazināt neregistrēto nodarbinātību, darba tiesību un darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumus un nelaimes gadījumu darbā skaitu.

Darba inspekcijas galvenā funkcija ir nodrošināt efektīvu valsts politikas īstenošanu, uzraudzību un kontroli darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā.

Darba inspekcijas darbības galvenais virziens ir darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomas efektīva uzraudzība un kontrole, kā arī Darba inspekcijas sniegto pakalpojumu pieejamības un kvalitātes pilnveidošana un iekļaušana publiskās pārvaldes elektroniskās informācijas aprītē. Darba inspekcijas darbības virzieni ir noteikti, pamatojoties uz galvenajiem nacionālajā līmenī izstrādātajiem un apstiprinātajiem plānošanas dokumentiem darba tiesību un darba aizsardzības jomā – “Pasākumu plāns neregistrētās nodarbinātības mazināšanai 2010. - 2013. gadam” un „Darba aizsardzības jomas attīstības pamatnostādnes 2008. - 2013. gadam” (Pamatnostādnes).

Darba inspekcijas prioritārie darbības virzieni 2013. gadā bija:

- neregistrētās nodarbinātības samazināšanas politikas īstenošana;
- letālo nelaimes gadījumu darbā un to nelaimes gadījumu darbā, kuru rezultātā cietušajam radušies smagi veselības traucējumi, skaita samazināšana.

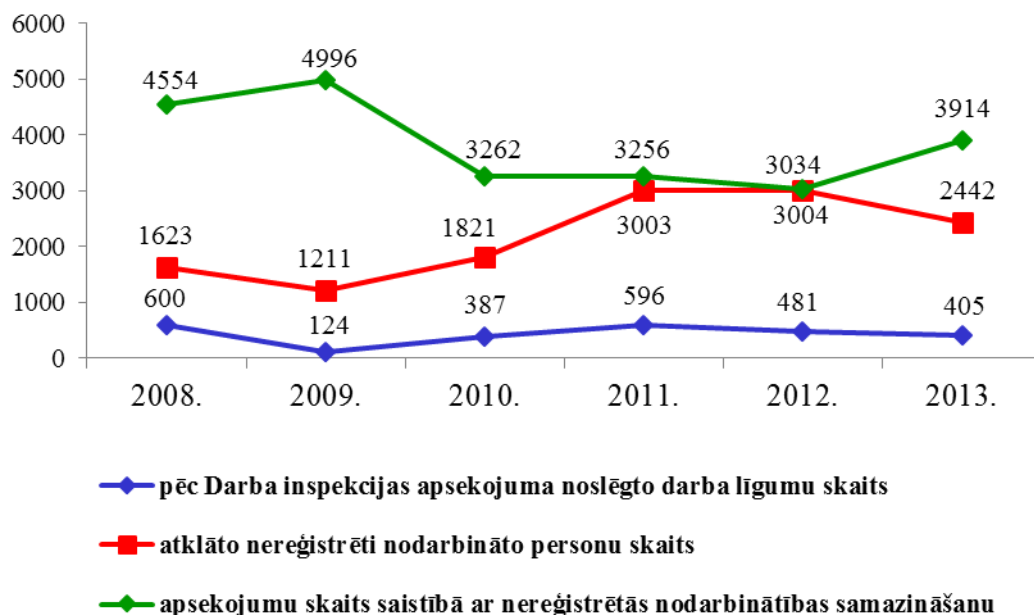
Prioritāro darbības virzienu ietvaros tika realizētas šādas aktivitātes:

1. veikti apsekojumi uzņēmumos, kuru saimnieciskajā darbībā ir paaugstināts neregistrētās nodarbinātības risks ar nolūku atklāt neregistrēto nodarbinātību;
2. organizētas tematiskās pārbaudes darba aizsardzībā:
  - 2.1. kokapstrādes un mežizstrādes nozarē;
  - 2.2. būvniecības nozarē;
  - 2.3. metālapstrādes nozarē;
  - 2.4. transporta un uzglabāšanas nozarē
  - 2.5. darba aizsardzības kompetento institūciju/speciālistu sniegto pakalpojumu kvalitātes kontrole;
  - 2.6. darba aizsardzības dienas informatīvi izglītojošā pārbaude.
3. organizēta Eiropas informatīvā kampaņa „Novērsīsim darba vides riskus kopā”.
4. attīstīts rīks darba vides risku interaktīvai novērtēšanai tiešsaistē (*OiRA* – Online interactive Risk Assessment).

1. Darba inspekcijas 2013. gada prioritāšu īstenošana

1.1. Darba inspekcijai, īstenojot neregistrētās nodarbinātības samazināšanas politiku, saskaņā ar Darba inspekcijas darba plānu 2013. gadā tika noteikts veikt 4 500 uzņēmumu apsekojumus, kuru saimnieciskajā darbībā ir paaugstināts neregistrētas nodarbinātības risks. Vismaz 25% apsekojumu ir rezultatīvi, t.i., 25% apsekojumu tiek atklātas personas, ar kurām nav noslēgti rakstveida darba un/vai kuras darba devējs nav deklarējis Valsts ieņēmumu dienestā (VID) kā darba ņēmējus. Darba inspekcija veica 3 914 apsekojumus saistībā ar neregistrētās nodarbinātības samazināšanu, no tiem 25,9% apsekojumu bija rezultatīvi, kuru

laikā tika konstatētas 2 442 neregistrēti nodarbinātas personas (skat. 1. grafiku). Pēc Darba inspekcijas apsekojuma ar 405 personām tika noslēgts rakstveida darba līgums, un tās tika reģistrētas VID kā darba ņēmēji (2012. gadā – 481 persona).

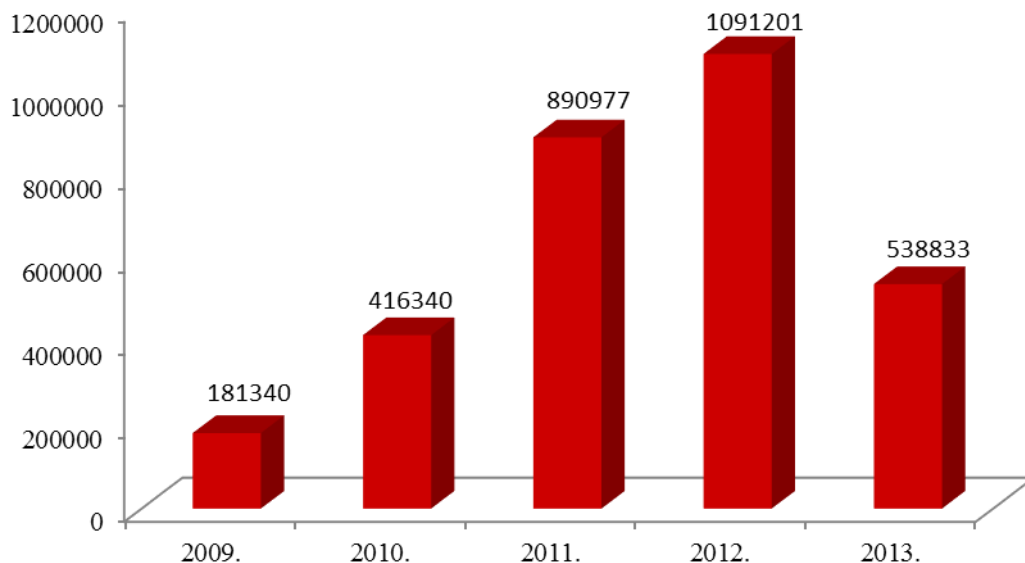
1. grafiks: Uzņēmumu apsekojumu skaita, atklāto neregistrēti nodarbināto personu un pēc apsekojuma noslēgto darba līgumu skaita dinamika (2008. – 2013.)

Darba inspekcijas darba plānā 2013. gadam tika plānots atkārtoti apsekot vismaz 5% augsta neregistrētās nodarbinātības riska uzņēmumus. 2013. gadā atkārtoti tika apsekoti 313 uzņēmumi jeb 8%.

Neregistrētās nodarbinātības atklāšanā joprojām nozīmīgs ir arī sabiedrības atbalsts. 2013. gadā Darba inspekcija pa anonīmo tālruni un elektroniski (nelegals@vdi.gov.lv, www.vdi.gov.lv) saņēma 247 ziņojumus par iespējamiem neregistrētās nodarbinātības gadījumiem. VDI ir būtiski saņemt ziņas no sabiedrības, bet sabiedrības aktivitāti varētu vēlēt vēl lielāku, ņemot vērā kopējo situāciju valstī ar ēnu ekonomiku.

Darba inspekcijas rīcībā esošo datu analīze liecina, ka joprojām, neraugoties uz ekonomiskās situācijas pakāpenisku pozitīvu attīstību, ir daudz darba devēju, kuri meklē tādas darba un/vai līguma formas, lai ienākumi nebūtu jādeklarē pilnā apmērā, piemēram, ar darbinieku tiek noslēgts uzņēmuma līgums, lai gan praksē pastāv darba tiesiskās attiecības, vai tiek noslēgts darba līgums uz nepilnu darba laiku, bet darbinieks tiek nodarbināts pilnu darba laiku u.c. Jāuzsver, ka neregistrētās nodarbinātības gadījumi ir ļoti komplicēti no pierādīšanas viedokļa, jo gan darba devēji, gan darbinieki mēģina slēpt neregistrētās nodarbinātības faktu.

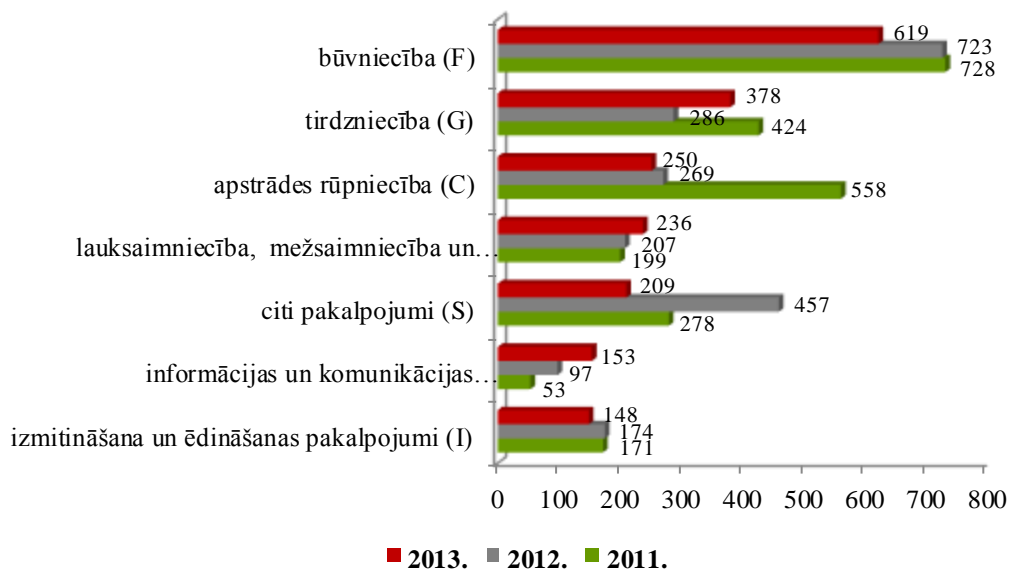
Konstatējot nodarbināšanu bez rakstveidā noslēgta darba līguma, saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) normām Darba inspekcijas amatpersonas 2013. gadā piemēroja naudas sodus par 538 833 LVL (skat. 2. grafiku).

2. *grafiks*: Par neregistrētu nodarbināšanu piemēroto naudas sodu summas (LVL) dinamika (2009. - 2013.)

2013. gadā par neregistrētu nodarbināšanu piemēroto naudas sodu summa, salīdzinot ar 2012. gadu, ir samazinājusies par 50,6%, bet piemēroto naudas sodu skaits - par 11,8 % (2013. – 765, 2012. – 867). Piemēroto naudas sodu summas samazinājums ir skaidrojams ar veiktajiem grozījumiem LAPK, t.i., administratīvo sodu apmēru diferencēšanu un mazināšanu atsevišķos gadījumos, kad konstatēta nodarbināšana bez rakstveida darba līguma.

Analizējot atklātos neregistrētās nodarbinātības gadījumus konkrētās tautsaimniecības nozarēs, jāsecina, ka visaugstākais neregistrētās nodarbinātības īpatsvars joprojām saglabājas būvniecības nozarē. Atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaits būvniecībā bija 25,3% no kopējā Darba inspekcijas konstatētā neregistrēti nodarbināto skaita. Jānorāda, ka 2013. gadā saglabājās tendence neregistrētās nodarbinātības īpatsvaram tautsaimniecības nozaru griezumā izlīdzināties (skat. 3. *grafiku*), salīdzinot ar laika posmu no 2007. – 2010. gadam, kad atklāto neregistrēti nodarbināto personu skaits būvniecībā veidoja 39 – 51% īpatsvaru no kopējā valstī atklāto ēnstrādnieku skaita.

3. grafiks: Neregistrēti nodarbināto personu skaita dinamika (2011. – 2013.) tautsaimniecības nozarēs, kurās 2013. gadā atklāts vislielākais minēto personu skaits

Jāatzīmē, ka 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, par 40,4% ir samazinājies to gadījumu skaits, kad tiek konstatēti tādi neregistrēti nodarbinātie, kuri neregistrēti strādā un vienlaicīgi atrodas bezdarbnieka statusā. Viens no iemesliem konstatēto strādājošo bezdarbnieku skaita samazinājumam ir reģistrētā bezdarba līmeņa samazinājums valstī kopumā.

1.2. Visas Darba inspekcijas aktivitātes darba aizsardzības jomā tiešā vai netiešā veidā ir vērstas uz to, lai samazinātu letālo nelaimes gadījumu un to nelaimes gadījumu darbā, kuru rezultātā cietušajam radušies smagi veselības traucējumi, skaitu. 2013. gadā tika īstenotas sešas tematiskās pārbaudes, kopā veicot vairāk kā 900 uzņēmumu apsekojumus, ar mērķi:

- ✓ preventīvi pārbaudīt darba apstākļus uzņēmumos;
- ✓ izvērtēt darba devēju faktisko darbību drošas darba vides izveidē;
- ✓ aktualizēt darba devēju uzmanību darba aizsardzības jautājumiem;
- ✓ mazināt arodslimību un nelaimes gadījumu darbā riskus;
- ✓ izvērtēt darba aizsardzības pakalpojumu sniedzēju darba kvalitāti;
- ✓ pārbaudīt uzņēmumus, kuros Darba inspekcija līdz šim pārbaudes nav veikusi;
- ✓ pārbaudīt aktuālo situāciju darba aizsardzībā uzņēmumos, kuros iepriekš (piecu gadu periodā) apturēta kāda iekārta vai struktūrvienība

Četras tematiskās pārbaudes tika organizētas uzņēmumos, kuru saimnieciskā darbība ir saistīta ar paaugstinātu nelaimes gadījumu risku - kokapstrādes un mežizstrādes nozarē, būvniecībā, metālapstrādē, transporta un uzglabāšanas nozarē.

Darba inspekcija jau trešo gadu pēc kārtas organizēja tematisko pārbaudi, lai novērtētu kompetento institūciju un kompetento speciālistu sniegto darba aizsardzības pakalpojumu kvalitāti un izskaustu tādu darba aizsardzības speciālistu darbību, kuriem, atbilstoši normatīvo aktu prasībām, nav tiesību sniegt minētos pakalpojumus.

Darba aizsardzības dienas informatīvi izglītojošās tematiskās pārbaudes laikā tika apsekoti uzņēmumi, kuros iepriekšējo piecu gadu periodā Darba inspekcijas amatpersonas, atklājot būtisku apdraudējumu nodarbināto veselībai un dzīvībai, bija pieņēmušas lēmumu apturēt iekārtas vai struktūrvienības darbību līdz konstatēto pārkāpumu novēršanai.

2013. gads bija Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras (Aģentūra) informatīvās kampaņas „Novērsīsim darba vides riskus kopā” otrais gads. Informatīvās

kampaņas mērķis bija veicināt preventīvo pasākumu iedzīvināšanu darba vidē, sadarbojoties darba devējiem un nodarbinātajiem.

2013. gadā tika turpināta darba aizsardzības filmu pēcpusdienas organizēšana. Darba inspekcija aicināja uzņēmumus, kuri ir uzņēmumu vai adaptējuši latviešu valodā dažādas filmas par darba aizsardzības jautājumiem, dalīties savā pieredzē un parādīt filmas publiski kinoteātrī. Darba aizsardzības filmu pēcpusdienu organizēšana ir oriģināla Latvijas ideja, kuru kā atsevišķu kampaņas daļu tika sākts īstenot jau 2012. gadā. 2013. gadā notika četras darba aizsardzības filmu pēcpusdienas.

Ņemot vērā pozitīvo pieredzi, organizējot darba aizsardzības filmu pēcpusdienas, 2013. gadā sadarbībā ar sociālajiem partneriem tika organizēts filmu scenāriju konkurss, kurā 10 uzņēmumi iesniedza 11 pieteikumus. 2013. gada nogalē tika pabeigta 3 filmu uzņemšana, kuras tika publicētas 2014. gada maija mēnesī.

Nolūkā izglītot sabiedrību Aģentūras informatīvās kampaņas ietvaros 2013. gadā tika organizēti arī citi informēšanas pasākumi:

- ✓ seminārs „Braucam droši darbā”;
- ✓ seminārs „Alkohols, apreibinošās vielas un medikamenti – ko tie nodara darba videi?”

Aģentūras informatīvā kampaņa „Novērsīsim darba vides riskus kopā” noslēdzās 2013. gada 25. oktobrī ar nacionālo konferenci „Esi radošs – esi vesels un drošs”.

Darba inspekcija sadarbībā ar Aģentūru ir izstrādājusi interneta vietnē bāzētu interaktīvu rīku *OiRA*, kas ir īpaši piemērots mazajiem uzņēmumiem, kuros strādā līdz 20 darbiniekiem. 2013. gada sākumā Darba inspekcija ar Aģentūras atbalstu izveidoja interaktīvu darba vides risku novērtēšanas datorprogrammas *OiRA* moduli darba vides risku novērtēšanai birojos. Rīka popularizēšanai tika organizēti praktiski semināri datorklasēs, kā rezultātā rīku lieto jau 384 lietotāji, kas kopumā veikuši 455 novērtējumus. Gada nogalē tika uzsākts darbs pie 2 jaunu moduļu izveides – izglītības iestādēm un lauksaimniecības nozares uzņēmumiem. Rīki ir pieejami interneta vietnē <http://www.oiraproject.eu/available-tools>.

2. Likumi un lēmumi, kas attiecas uz Darba inspekcijas darbību

2.1. Likumi, kas reglamentē Darba inspekcijas darbību un kas stājušies spēkā 2013. gadā:

- 2013. gada 29. maijā stājās spēkā grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, kas ieviesa jauninājumu, ka Darba inspekcija var piemērot sodus par darbinieka nepaziņošanu/neregistrēšanu valsts nodokļu administrācijā (Valsts ieņēmumu dienestā), kā arī ieviesa jauninājumu, ka par nesadarbošanos ar Darba inspekciju administratīvos sodus var piemērot pati Darba inspekcija, jo līdz tam to darīja tiesa.

2.2. Likumi, nolikumi, noteikumi, kuru izpildes uzraudzību veic Darba inspekcija un kuri stājušies spēkā 2013. gadā:

- Grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 950 "Nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība".
Grozījumos precizēta nelaiemes gadījumu, kuri notikuši ārvalstīs, izmeklēšana, kā arī precizēta izmeklēšanas kārtība tiem gadījumiem, kurus izmeklē Darba inspekcija, un precizēti "termini" - cietušais, komisija, darba dienas.
- Grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 99 "Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju". Grozījumos precizētas prasības un gadījumi, kad darba devējs drīkst neiesaistīt kompetentu institūciju.
- Grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 219 "Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude". Grozījumos ir noteikts, ka darba devējs veselības pārbaudes veikšanai nosaka konkrētu laiku.

3. Darba inspekcijas personāls

3.1. 2013. gadā Darba inspekcijā bija 185 amata vietas, kas ir par 13,5% vairāk, salīdzinot ar 2012. gada 1.janvāri. Papildu līdzekļi 22 jaunu amatu vietu izveidei tika no valdības piešķirti ar mērķi palielināt Darba inspekcijas resursu neregistrētās nodarbinātības apsekojumu īstenošanai.

3.2. Inspektoru skaits kopā – 2013. gadā – 118, no tiem:

- galvenie inspektori – 17;
- vecākie inspektori – 50;
- inspektori – 51.

3.3. Inspektoru sievietu skaits kopā – 2013. gadā – 73 (58% no kopēja inspektoru skaita), no tām:

- galvenās inspektore – 7 (41% no kopēja galveno inspektoru skaita);
- vecākās inspektore – 32 (64% no kopēja vecāko inspektoru skaita);
- inspektore – 34 (67% no kopēja inspektoru skaita).

3.4. Ziņas par Darba inspekcijas struktūrvienību ģeogrāfisko izvietojumu (skat. *1. attēlu*).

Darba inspekcijas struktūru veido Darba inspekcijas pārvalde un piecas Reģionālās valsts darba inspekcijas (RVDI). 2013. gadā tika veiktas strukturālas izmaiņas, lai optimāli izmantotu personālrесursus un nodrošinātu koordinētu un efektīvu RVDI darbību visā Latvijas teritorijā.

Strukturālās izmaiņas RVDI:

- no 2013. gada 1. februāra no esošajiem personālrесursiem izveidots Latgales RVDI Jēkabpils birojs;
- no 2013. gada 1. jūnija likvidēts Vidzemes RVDI Cēsu birojs, bet tā vietā izveidots Vidzemes RVDI Siguldas birojs;
- no 2013. gada 1. jūlija no esošajiem personālrесursiem izveidots Kurzemes RVDI Saldus birojs;
- no 2013. gada 1. septembra no esošajiem personālrесursiem izveidots Zemgales RVDI Tukuma birojs.

RVDI:

- **Kurzemes RVDI** – reģiona centrs – Liepājā, sektors – Ventspilī, birojs - Saldū, konsultācijas vietas - Kuldīgā un Talsos;
- **Latgales RVDI** – reģiona centrs – Daugavpilī, sektors – Rēzeknē, birojs – Jēkabpilī, konsultācijas vietas – Preiļos un Krāslavā;
- **Rīgas RVDI** – reģiona centrs – Rīgā, 4 sektori – Nelegālās nodarbinātības apkarošanas sektors, Centra sektors, Pārdaugavas sektors un Rīgas rajona sektors;
- **Vidzemes RVDI** – reģiona centrs – Valmierā, sektors – Gulbenē, birojs – Siguldā, konsultācijas vieta Alūksnē;
- **Zemgales RVDI** – reģiona centrs – Jelgavā, sektors – Ogrē, birojs – Tukumā, konsultācijas vietas – Dobelē, Bauskā un Aizkrauklē.

1. attēls: Darba inspekcijas struktūrvienību ģeogrāfiskais izvietojums

4. Dati par Darba inspekcijas kontrolē esošajiem uzņēmumiem un šajos uzņēmumos strādājošo skaits

Darba inspekcijas uzraudzībā esošo uzņēmumu skaits – **110 982** (Centrālās statistikas pārvaldes 2012. gada dati).

Nodarbināto skaits Darba inspekcijas uzraudzībā esošajos uzņēmumos – **790 400** (Centrālās statistikas pārvaldes 2013. gada dati), no tiem:

- sievietes – 410 800.

5. Statistikas dati par apsekojumiem

Darba inspekcijas 2013. gadā apseko to uzņēmumu skaits – **8 082**, no tiem vairāk kā vienu reizi gadā – **1 438**;

Darba inspekcija 2013. gadā veikusi uzņēmumos **10 817** apsekojumus.

6. Statistikas dati par atklātajiem pārkāpumiem un piemērotajām sankcijām

Konstatējot būtiskus darba tiesisko attiecību un/vai darba aizsardzības normatīvo aktu prasību pārkāpumus, Darba inspekcijas amatpersonas izdod rīkojumu vai piemēro administratīvo sodu. Pārkāpumu, kuru novēršanai tiek izdots rīkojums, skaits tiek apkopots un analizēts atsevišķi. Savukārt, piemēroti administratīvie sodi tiek apkopoti, ņemot vērā smagāko pārkāpumu, par ko sods piemērots.

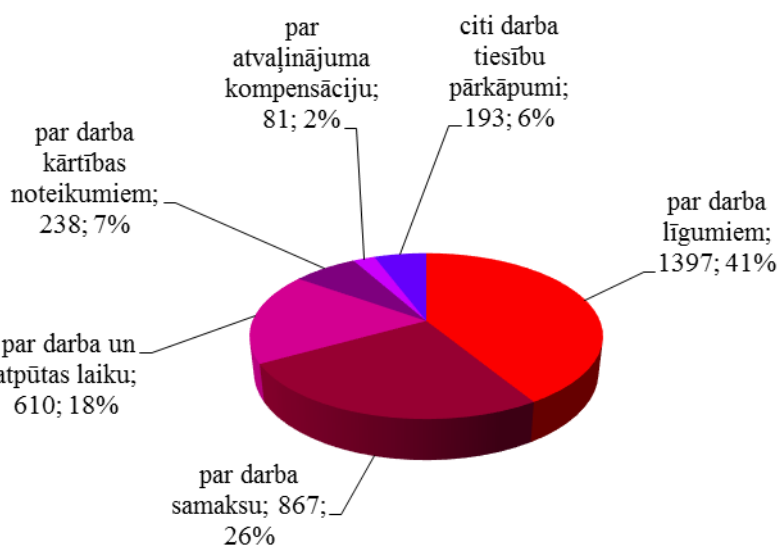
6.1. 2013. gadā Darba inspekcijas inspektori darba devējiem par darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu prasību pārkāpumiem izsniedza **3 562 rīkojumus** (2012. gadā

– 3 438), kuros kopā konstatēti **13 658 pārkāpumi** (2012. gadā - 14 653), no tiem darba tiesisko attiecību jomā – 3 386 (2012. gadā – 3 382), darba aizsardzības jomā – 10 272 (2012.gadā – 11 371).

6.2. Darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu prasību pārkāpumu īpatsvars Darba inspekcijas 2013. gadā izdotajos rīkojumos ir 24,8 % un, salīdzinot ar 2012. gadu, ir palielinājies par 2,4 %. Savukārt, konstatēto pārkāpumu skaits darba tiesību jomā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir pieaudzis par 3,2 %.

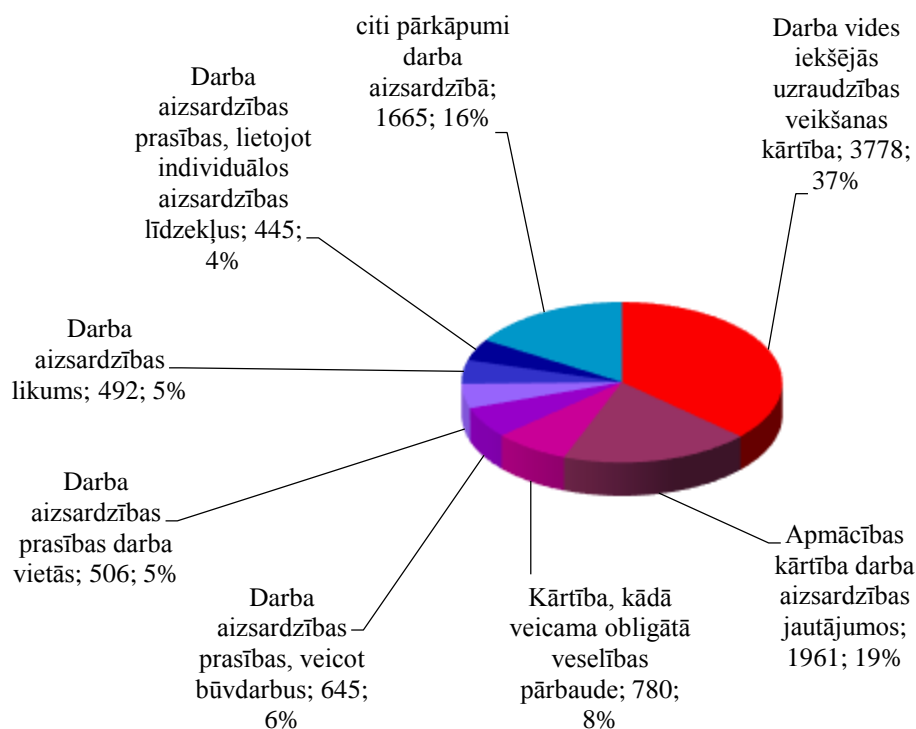
2013. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, darba devēji visbiežāk nebija ievērojuši Darba likuma normas, kas attiecas uz darba līgumiem, t.i., nepilnīga darba līguma noformēšana un nodarbināšana bez darba līguma, kā arī prasības saistībā ar darba samaksu (skat. 4. grafiku). Konstatētie pārkāpumi, galvenokārt, saistīti ar to, ka līgumos netiek ietverta visa informācija, kas ir atrunāta Darba likumā.

4. grafiks: 2013. gadā konstatēto pārkāpumu darba tiesisko attiecību jomā, kuru novēršanai izdots rīkojums, sadalījums

Būtisku pārkāpumu daļu veido darba samaksas neizmaksāšana vai izmaksāšana tikai daļēji; neprecīzi atvaļinājuma kompensācijas aprēķini; visas pienākošās darba samaksa neizmaksāšana atlaišanas dienā; darba algas izmaksa, kas neatbilst darba līgumā noteiktajam; neuzskaitīts virsstundu un nakts darbs un atbilstoši neveiktas piemaksas; neprecīza darba laika uzskaitē un organizācija (īpaši gadījumos, ja ir noteikts summētais darba laiks) u.c.

Darba aizsardzību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi veido 75,2% no visiem Darba inspekcijas amatpersonu 2013. gadā konstatētajiem pārkāpumiem, kuru novēršanai izdots rīkojums. Jau piecus gadus pēc kārtas normatīvie akti darba aizsardzības jomā, kuru prasības visbiežāk tika pārkāptas, nav mainījušies (skat. 5. grafiku).

5. grafiks: 2013. gadā konstatēto pārkāpumu darba aizsardzības jomā, kuru novēršanai izdots rīkojums, sadalījums

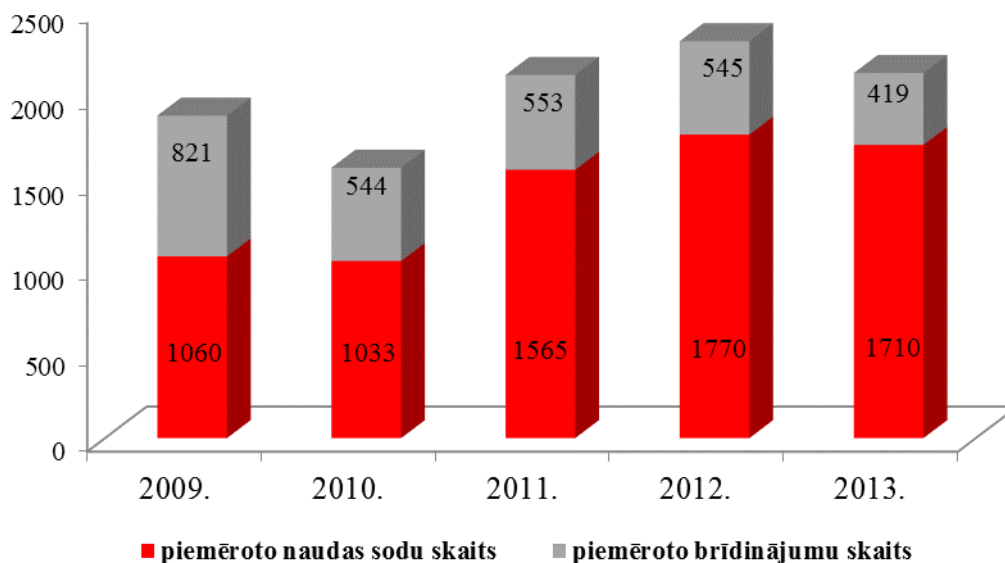
6.3. Piemērotās sankcijas un to veids

2013. gadā par darba tiesisko attiecību, darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem un Darba inspekcijas amatpersonu likumīgo prasību savlaicīgu neizpildīšanu tika piemēroti **2 129** (2012. - 2 315) **administratīvie sodi**:

- **419 – brīdinājumi** (2012. – 545)
- **1 710 - naudas sodi** (2012. - 1 770) - kopsummā par **LVL 803 557**, no tiem:
  - **1 239** - par darba tiesisko attiecību normatīvo aktu pārkāpumiem – LVL 703 249;
  - **265** - par darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem – LVL 76 103;
  - **206** - par Darba inspekcijas amatpersonu likumīgo prasību savlaicīgu neizpildīšanu – LVL 24 205.

Ievērojot samērības principu starp administratīvo nodarījumu, tā sekām un piemērotā soda lielumu, Darba inspekcijas amatpersonas 2013. gadā par darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem un Darba inspekcijas amatpersonu likumīgo prasību savlaicīgu nepildīšanu darba devējiem piemēroja 2 129 administratīvos sodus, kas ir par 8,0% mazāk kā 2012. gadā.

2013. gadā, tāpat kā četros iepriekšējos gados, brīdinājumu īpatsvars piemērotos administratīvo sodu skaitā turpināja samazināties, veidojot 19,7% (2012. gadā 23,5%) (skat. 6. grafiku).

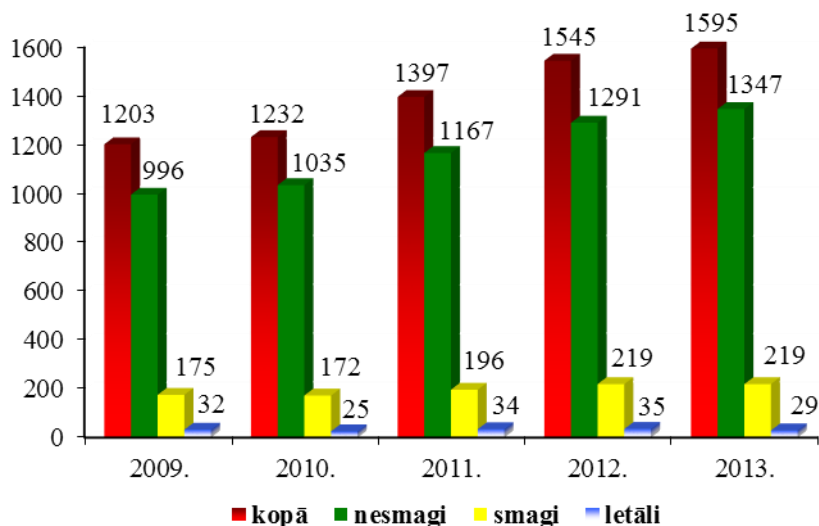
6. grafiks: Piemēroto administratīvo sodu struktūras un skaita dinamika (2009. – 2013.)

Atskaites periodā no kopējā uzlikto administratīvo sodu skaita 71,8% ir piemēroti par pārkāpumiem darba tiesību jomā.

2013. gadā par pārkāpumiem darba aizsardzības jomā piemēroti 18,5% no visiem atskaites periodā piemērotajiem administratīvajiem sodiem. Salīdzinot ar 2012. gadu, sodu skaits darba aizsardzības jomā ir samazinājies par 24,8%, bet to īpatsvars attiecībā pret piemēroto sodu skaitu par darba tiesību pārkāpumiem ir samazinājies par 4,1%. Darba inspekcijas amatpersonas praksē ir pārliecinājušās, ka uzņēmumos, kuros tiek konstatēti būtiski pārkāpumi darba aizsardzībā un līdz to novēršanai tiek apturēta iekārtas/struktūrvienības darbība vai tiek izsniegti brīdinājumi par iekārtas/struktūrvienības darbības apturēšanu, situācija nereti tiek uzlabota 24 stundu laikā. 2013. gadā (49), salīdzinot ar 2012. gadu (35), par 40 % ir palielinājies apturēto iekārtu/struktūrvienību skaits.

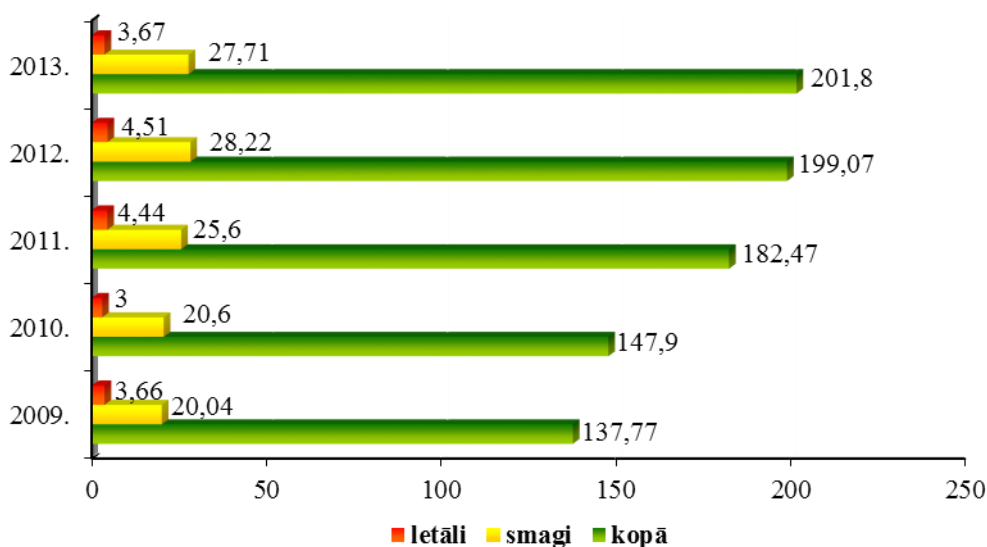
7. Statistikas dati par nelaimes gadījumiem darbā

Pēc Darba inspekcijas rīcībā esošās informācijas 2013. gadā Latvijā nelaimes gadījumos darbā kopā cieta 1 595 nodarbinātie, no tiem 29 gāja bojā un 219 guva smagas traumas. Salīdzinot ar 2012. gadu, 2013. gadā kopējais nelaimes gadījumos darbā cietušo skaits ir palielinājies par 3,2%, smagi cietušo skaits ir palicis iepriekšējā gada līmenī, savukārt, bojā gājušo skaits ir būtiski samazinājies – par 17,1% (skat. 7. grafiku).

7. grafiks: Nelaiemes gadījumu darbā skaita dinamika (2009. – 2013.)

Jāatzīmē, ka uz 100 000 nodarbināto 2013. gadā ir pieaudzis darbā notikušajos nelaiemes gadījumos kopējais cietušo skaits, savukārt, smagi cietušo skaits praktiski nav mainījies, bet bojā gājušo skaits uz 100 000 nodarbinātajiem ir būtiski samazinājies (skat. 8. grafiku).

8. grafiks: Darbā notikušo nelaiemes gadījumu skaits uz 100 000 nodarbinātajiem (2009. – 2013.)

Analizējot notikušos nelaiemes gadījumus darbā pa nozarēm, jāsecina, ka, tāpat kā 2012. gadā, arī 2013. gadā visvairāk nelaiemes gadījumi ir notikuši apstrādes rūpniecībā – 29,5% no visiem darbā notikušajiem nelaiemes gadījumiem, transporta un uzglabāšanas nozarē – 15% un tirdzniecībā – 12,7%. Jāatzīmē, ka 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, minētajās nozarēs darbā notikušo nelaiemes gadījumu skaits palielinājies vidēji par 8%.

Positīva tendence vērojama būvniecībā, kurā kopējais nelaiemes gadījumos darbā cietušo skaits 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir samazinājies par 21,7%. Būvniecībā septiņu gadu

laikā kopš tiek organizētas tematiskās pārbaudes ir reģistrēts vismazākais darbā notikušo letālo nelaimes gadījumu skaits (skat. 1. tabulu).

2013. gadā visvairāk letālie nelaimes gadījumi darbā notikuši apstrādes rūpniecībā (20,7%). Otrais lielākais letālo nelaimes gadījumu skaits ir reģistrēts tirdzniecībā (17,2%). Jāpiebilst, ka tirdzniecībā letālo nelaimes gadījumu skaita pieaugums ir saistīts ar pērn notikušo nelaimes gadījumu SIA “Maxima Latvija”, kura laikā, iegrūstot veikala jumtam, bojā gāja 4 uzņēmumā nodarbinātie un 2 guva smagas traumas. Lauksaimniecības, medniecības un mežsaimniecības nozarē un transporta un uzglabāšanas nozarē reģistrēti 13,8% katrā no notikušajiem letālajiem nelaimes gadījumiem darbā. Letālo nelaimes gadījumu skaits augkopībā un lopkopībā 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, palielinājies 66,7%, bet transporta un uzglabāšanas nozarē - samazinājies par 42,9%.

2013. gadā visvairāk notika nelaimes gadījumi, kas bija saistīti ar kritieniem (586 gadījumi) – pakļupšanu, aizķeršanos, pakrišanu, krišanu uz slidenas virsmas, kā arī krišanu no augstuma – no sastatnēm, kāpnēm, krēsliem, dažādiem paaugstinājumiem. Otra grupa – traumu gūšana saistībā ar krītošiem, lidojošiem, piekarinātiem priekšmetiem (342 gadījumi) - instrumentiem, celtniecības materiāliem, kokiem u.c. Trešā grupa ir saistīta gan ar saskaršanos ar asiem un smailiem priekšmetiem (214 gadījumi), gan ar ievilkšanas, saspiešanas, piespiešanas traumatisma faktoru (200 gadījumi). Piemēram, starp iekārtas kustīgajām daļām tiek ievilkti pirksti, rokas, kājas, radot gan nesmagas, gan smagas, gan letālas traumas.

1. tabula

**Nelaiemes gadījumos darbā cietušo sadalījums pēc ekonomiskās darbības veidiem
(NACE klasifikators)**

	Nozares	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2012	2013	2012	2013	2012	2013
A	LAUKSAIMNIECĪBA, MEDNIECĪBA UN MEŽSAIMNIECĪBA	63	63	12	17	5	4
B	IEGUVES RŪPNIECĪBA UN KARJERU IZSTRĀDE	8	13	3	4	1	1
C	APSTRĀDES RŪPNIECĪBA	423	471	63	51	6	6
D	ELEKTROENERĢIJA, GĀZES APGĀDE, SILTUMAPGĀDE UN GAISA KONDICIONĒŠANA	43	24	6	4	2	0
E	ŪDENS APGĀDE; NOTEKŪDEŅU, ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA UN SANĀCIJA	20	18	5	2	2	0
F	BŪVNICĪBA	174	143	41	43	11	3
G	VAIRUMTIRDZNIECĪBA UN MAZUMTIRDZNIECĪBA; AUTOMOBILU UN MOTOCIKLU REMONTS	189	203	15	19	0	5
H	TRANSPORTS UN UZGLABĀŠANA	235	240	33	35	7	4
I	IZMITINĀŠANA UN ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI	23	43	0	1	0	0
J	INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS PAKALPOJUMI	9	8	1	1	0	0
K	FINANŠU UN APDROŠINĀŠANAS DARBĪBA	7	3	2	0	0	0

	Nozares	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2012	2013	2012	2013	2012	2013
L	OPERĀCIJAS AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU	27	22	5	1	1	2
M	PROFESIONĀLIE, ZINĀTNISKIE UN TEHNISKIE PAKALPOJUMI	4	12	0	5	1	0
N	ADMINISTRATĪVO UN APKALPOJOŠO DIENESTU DARBĪBA	34	32	7	4	0	0
O	VALSTS PĀRVALDE UN AIZSARDZĪBA; OBLIGĀTĀ SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA	87	87	7	12	0	2
P	IZGLĪTĪBA	71	55	11	6	0	0
Q	VESELĪBA UN SOCIĀLĀ APRŪPE	119	121	9	7	0	0
R	MĀKSLA, IZKLAIDE UN ATPŪTA	6	15	0	1	0	1
S	CITI PAKALPOJUMI	13	13	2	3	1	0
	kopā	1545	1595	219	219	35	29

2013. gadā visvairāk nelaimes gadījumu darbā notikuši nedrošas cilvēku rīcības dēļ (67%). Nedroša cilvēka rīcība cēlonis letālam nelaimes gadījumam bija 20,8% gadījumu un smagam – 46,5%. Darba organizācijas un ar to saistītu trūkumu dēļ notikuši 10,4% nelaimes gadījumu darbā, no tiem - 25,1% smago un 48% letālo nelaimes gadījumu. Neapmierinoši apstākļi darba vietā (drošības aprīkojuma trūkums, bojātas iekārtas, instrumenti, nepietiekoša kārtība darba vietā u.tml.) kā nelaimes gadījuma cēlonis konstatēts 6,8% gadījumu, no tiem – 13% smago nelaimes gadījumu un 8,3% letālo nelaimes gadījumu (skat 2. tabulu).

2. tabula

Nelaiimes gadījumu sadalījums pēc nelaimes gadījumu cēloņiem

	Nelaiimes gadījumu cēloņi	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2012	2013	2012	2013	2012	2013
1	Neapmierinoši apstākļi darba vietā	123	127	36	39	6	4
2	Nedroša cilvēka rīcība (rīcība/cilvēks)	1274	1250	193	139	19	10
3	Darba organizācija un ar to saistītie trūkumi	174	193	67	75	24	23
4	Ceļu satiksmes noteikumu neievērošana	80	92	15	21	1	3
5	Vardarbība (uzbrukumi)	80	86	3	2	2	2
6	Pārējie	99	117	18	23	6	6
	kopā	1830	1865	332	299	58	48

Analizējot 2013. gadā nelaimes gadījumos darbā cietušo profesijas (skat. 3. tabulu), var secināt, ka visvairāk cietuši kvalificēti strādnieki un amatnieki (metālapstrādes, mašīnbūves un

tām radniecīgu jomu strādnieki, būvnieki), vienkāršās profesijas strādnieki (būvniecības, ražošanas un transporta strādnieki) un iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri (pašgājēju mašīnu un iekārtu vadītāji, celšanas mašīnu un iekārtu operatori, rūpniecisko iekārtu operatori).

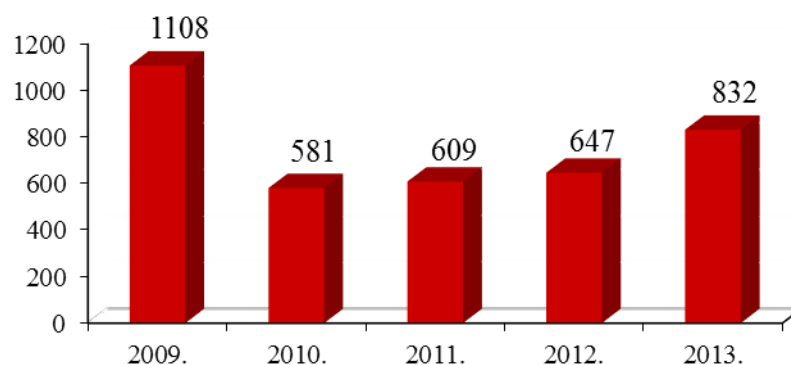
3. tabula

Nelaiemes gadījumos darbā cietušo sadalījums atbilstoši profesiju klasifikatoram

	Profesijas	Kopā		Tajā skaitā			
				Smagi		Letāli	
		2012	2013	2012	2013	2012	2013
01	VADĪTĀJI	39	29	9	7	2	0
02	VECĀKIE SPECIĀLISTI	118	101	8	10	1	1
03	SPECIĀLISTI	142	163	19	17	2	2
04	KALPOTĀJI	87	105	7	14	1	4
05	PAKALPOJUMU UN TIRDZNIECĪBAS DARBINIEKI	185	175	16	14	1	0
06	KVALIFICĒTI LAUKSAIMNIECĪBAS, MEŽSAIMNIECĪBAS UN ZIVSAIMNIECĪBAS DARBINIEKI	26	22	5	5	4	0
07	KVALIFICĒTI STRĀDNIEKI UN AMATNIEKI	379	394	65	51	9	8
08	IEKĀRTU UN MAŠĪNU OPERATORI UN IZSTRĀDĀJUMU MONTIERI	281	289	46	51	9	4
09	VIENKĀRŠĀS PROFESIJAS	288	317	44	50	6	10
	kopā	1545	1595	219	219	35	29

8. Statistikas dati par arodslimībām

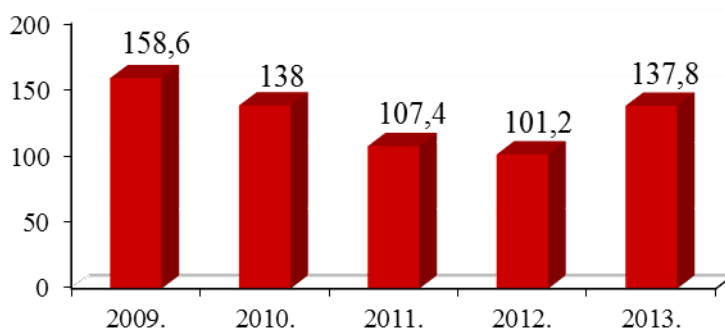
Darba inspekcija piedalās arodslimību gadījumu izmeklēšanā, sagatavojot darba vietas higiēniskos raksturojumus (DVHR) uzņēmumos, kur notiek uzņēmējdarbība. Pamatojoties uz Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centra ārstu komisijas arodslimībās un arodslimību ārstu pieprasījumiem, Darba inspekcijas amatpersonas sagatavoja 832 darba vietas higiēniskos raksturojumus (skat. 9. grafiku).

9. grafiks: Sagatavoto darba vietas higiēnisko raksturojumu skaita dinamika (2009. – 2013.)

2013. gadā sagatavoto DVHR skaits, salīdzinot ar 2012. gadu, ir pieaudzis par 22,2%. Tas skaidrojams ar to, ka nodarbinātie, saskaroties ar konkrētām veselības problēmām, ir vairāk informēti par iespēju vērsties pie arodslimību ārsta, veikt izmeklējumus un noskaidrot, vai tās nav reģistrējamas kā arodslimība, kas dotu iespēju ārstniecībā un rehabilitācijā izmantot valsts apmaksātos pakalpojumus.

2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaits uz 100 000 nodarbinātajiem ir būtiski pieaudzis – par 26,6% (skat. 10. grafiku).

10. grafiks: Pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaita dinamika uz 100 000 nodarbinātajiem (2009. - 2013.)

Pēc Darba inspekcijas apkopotajiem datiem, 2013. gadā visbiežāk kā arodslimības izraisītāji atzīmēti biomehāniskie faktori (piemēram, piespiedu darba pozas, smagumu pārvietošana, fiziskās pārslodzes u.c.) – 76,2% un fizikālie faktori (piemēram, troksnis, vibrācija, caurvējš u.c.) – 18,5%.

2013. gadā, tāpat kā 2012. gadā, pirmreizēji apstiprinātajiem arodslimniekiem visvairāk konstatētas nervu sistēmas slimības (47%), skeleta – muskuļu – saistaudu sistēmas slimības (23,8%), kā arī ievainojumi, saindēšanās un citas ārējās iedarbības sekas, piemēram, trokšņa un vibrācijas radīta slimība u.c. (20,3%) (skat. 4. tabulu).

Arodslimību grupas atbilstoši 10. starptautiskajai slimību klasifikācijai (SSK-10)

Kods	Arodslimību grupas	2012	2013
A00-B99	Infekcijas un parazitārās slimības	3	5
C00-D48	Audzēji (ļaudabīgi un pirmsvēža saslimšanas)	1	3
F00-F99	Psihiski un uzvedības traucējumi	2	9
G00-G99	Nervu sistēmas slimības	400	517
H60-H95	Ausu un aizauss paugura slimības	31	12
I00-I99	Asinsrites slimības	9	6
J00-J99	Elpošanas sistēmas slimības	26	43
L00-L99	Ādas un zemādas audu slimības	4	12
M00-M99	Skeleta-muskuļu-saistaudu sistēmas slimības	169	259
R00-R99	Citur neklasificēti simptomi, pazīmes un anomāla klīniska un laboratorijas atrade	0	2
S00-T98	Ievainojumi, saindēšanās un citas ārējas iedarbes sekas	149	221
	kopā	794	1089

Nozares, kurās visvairāk apstiprināti arodslimnieki, 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir palikušas nemainīgas. Visbiežāk pirmreizēji arodslimnieki ir apstiprināti apstrādes rūpniecībā (26,1%), transporta un uzglabāšanas nozarē (20,2%) un veselības un sociālajā aprūpē (14,6%). 2013. gadā pirmreizēji apstiprināto arodslimnieku skaits būtiski ir pieaudzis tieši apstrādes rūpniecībā – par 31,7% un transporta un uzglabāšanas nozarē – par 34,5% (skatīt 5. tabulu).

Arodslimnieku sadalījums pēc ekonomiskās darbības veidiem
(NACE klasifikators)

	Nozare	2012	2013
A	LAUKSAIMNIECĪBA, MEDNIECĪBA UN MEŽSAIMNIECĪBA	35	49
B	IEGUVES RŪPNIECĪBA UN KARJERU IZSTRĀDE	1	1
C	APSTRĀDES RŪPNIECĪBA	194	283
D	ELEKTROENERĢIJA, GĀZES APGĀDE, SILTUMAPGĀDE UN GAISA KONDICIONĒŠANA	20	13
E	ŪDENS APGĀDE; NOTEKŪDEŅU, ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA UN SANĀCIJA	2	17
F	BŪVNICĪBA	50	50
G	VAIRUMTIRDZNIECĪBA UN MAZUMTIRDZNIECĪBA; AUTOMOBILU UN MOTOCIKLU REMONTS	82	96

	Nozare	2012	2013
H	TRANSPORTS UN UZGLABĀŠANA	144	220
I	IZMITINĀŠANA UN ĒDINĀŠANAS PAKALPOJUMI	28	37
J	INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS PAKALPOJUMI	3	3
K	FINANŠU UN APDROŠINĀŠANAS DARBĪBA	4	7
L	OPERĀCIJAS AR NEKUSTAMO ĪPAŠUMU	22	22
M	PROFESIONĀLIE, ZINĀTNISKIE UN TEHNISKIE PAKALPOJUMI	3	5
N	ADMINISTRATĪVO UN APKALPOJOŠO DIENESTU DARBĪBA	3	5
O	VALSTS PĀRVALDE UN AIZSARDZĪBA; OBLIGĀTĀ SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA	41	38
P	IZGLĪTĪBA	32	57
Q	VESELĪBA UN SOCIĀLĀ APRŪPE	116	159
R	MĀKSLA, IZKLAIDE UN ATPŪTA	4	3
S	CITI PAKALPOJUMI	10	24
	kopā	794	1089

6. tabula

Arodslimnieku sadalījums atbilstoši profesiju klasifikatoram

	Profesiju grupas	2012	2013
01	VADĪTĀJI	22	16
02	VECĀKIE SPECIĀLISTI	69	93
03	SPECIĀLISTI	64	87
04	KALPOTĀJI	25	40
05	PAKALPOJUMU UN TIRDZniecības DARBINIEKI	115	154
06	KVALIFICĒTI LAUKSAIMNIECĪBAS, MEŽSAIMNIECĪBAS UN ZIVSAIMNIECĪBAS DARBINIEKI	15	10
07	KVALIFICĒTI STRĀDNIEKI UN AMATNIEKI	159	209
08	IEKĀRTU UN MAŠĪNU OPERATORI UN IZSTRĀDĀJUMU MONTIERI	206	318
09	VIENKĀRŠĀS PROFESIJAS	118	161
10	NACIONĀLO BRUŅOTO SPĒKU PROFESIJAS	1	1
1	LIKUMDEVĒJI, VALSTS AMATPERSONAS, IERĒDŅI VADĪTĀJA AMATĀ UN VADĪTĀJI	0	0
	kopā	794	1089